

Stadens ansikten – urbanitet och svenskhet 1880–2000

PROJEKTETS SLUTRAPPORT 2002-2005

Projektet

Idén bakom den projektansökan som tre av Svenska litteratursällskapetets vetenskapliga nämnder inlämnade till sällskapetets styrelse år 2001 utgick från två premisser: dels en uppfattning om den urbana kulturens diversitet eller heterogenitet, dels dess långa svenska traditioner i Finland. Städernas befolkning är och har varit heterogen både socialt och språkligt och olika traditioner, idéströmningar och urbant beteende lever och har alltid levt sida vid sida. Ytterligare har olika åldersgrupper under olika tider satt sin egen prägel både på stadskulturen och de konstnärliga uttrycksformerna, vilket ytterligare ökat heterogeniteten.

Inom projektet *Stadens ansikten – urbanitet och svenskhet i Finland 1880–2000*

inryms sålunda en mycket lång “finlandssvensk” tradition. I Finland har den borgerliga urbana kulturen haft ett starkt fotfäste bland den svenska befolkningen som varit klart överrepresenterad i de flesta kuststäder och även historiskt sett i många inlandsstäder. Helsingfors var t.ex. ännu på 1880-talet en företrädesvis “svensk” stad. Man bör märka att då vi talar om urbanitet på nordisk och finländsk nivå så talar vi om mycket mindre enheter än då vi talar om metropolerna i Europa, i Finland mestadels om småstäder.

I europeiskt perspektiv är den urbana utvecklingens historia i Finland således blygsam. Det oaktat är det viktigt att känna till vår variant av den urbana kulturen och dess likheter och olikheter med huvudstråken i andra länder. Det visar sig att den språkliga blandning som framförallt våra kuststäder företett inte alls är ovanlig utan snarare regel i synnerhet i Mellaneuropa och de östliga delarna av Europa, där i synnerhet det tyska språket var ett starkt urbant språk. Därmed kan den urbana utvecklingen kopplas till den språkliga, där frågor om majoriteter och minoriteter bland stadsspråk blir av intresse.

Tyngdpunkten inom projektet, som alltså fokuserar på det finlandssvenska perspektivet, har inte enbart legat på de senaste turbulenta decennierna visavi urbaniteten, utan spektret är hela perioden 1880–2000. Utgångspunkten har varit genuint tvärvetenskaplig, vilket gör projektet rätt unikt med tanke på att en del tidigare forskning visserligen varit gränsöverskridande i resultat, men inte som arbetsprocess. En annan sak är att tvärvetenskaplig forskning också

ligger i tiden, dels pga. att olika fenomen måhända bättre och mera uttömmande kan utforskas och klarläggas då flera olika discipliner betraktar dem ur olika perspektiv. Därtill favoriseras i dag tvärvetenskaplig forskning även av forskningsfinansieringen, t.ex. på nordisk nivå. NorFA (Nordisk Forskerutdanningsakademi) prioriterar uttryckligen ansökningar som är dels innovativa och nyskapande, men dels även tvärvetenskapliga.

Denna tvärvetenskapliga utgångspunkt lämpar sig också med tanke på forskningsobjektets karaktär, den urbana verklighetens heterogenitet. Begrepp som generationer, avantgardistiska förtrupper och förgrundsgestalter blir aktuella lika väl som urbant vardagsliv, urbana levnadslopp, teknologi och urban rytm. Stadskulturen förändras, dess dynamik står därmed i förgrunden på samma gång som man inom de svenska kulturstråken också kan finna fenomen och strömningar som poängterar bevarande och tradition och som företräder en stark förlitan på den historiska kontinuiteten. Som ett ramverk till alla nämnda fenomen står hela tiden “det urbana rummet”. Detta genomgår genomgripande förändringar under olika intensiva perioder, vilka i sin tur ger återklang i livsstil, i förhållandet till historien och framtiden. Inom de olika konstarterna försöker man ständigt tolka och nytolka den tid man lever i. Huvudproblemet blir hur just de svenska livsstilarna och kulturströmningarna formats i Finland.

Under den senaste tiden har många fenomen, som har sina rötter i det förgångna, blivit aktuella: den nya finlandssvenska stadsskildringen (Monika Fagerholm, Kjell Westö m.fl.), den urbana tvåspråkigheten samt den åter uppblossade debatten om bygde- och kultursvenskhet. Tyngdpunkten inom den finlandssvenska humanforskningen har hittills legat på folkliga och agrara kulturgärningar. I litteraturhistorien, historiografin och traditionsvetenskaperna har stadens ansikten hittills bara skissats.

Det är sålunda påkallat att porträttera den urbana kulturen i detalj. Det nu avslutade forskningsprojektets tidsperspektiv har varit brett, från sent 1800-tal till nutiden. Detta av historiska skäl: startpunkten emedan 1800-talet var en tid då många av våra nuvarande småstäder hade sin blomstringstid, slutpunkten emedan nutidsstudier är lika centrala som det historiska perspektivet inom etnologin, folkloristiken och litteraturvetenskapen.

I projektet *Stadens ansikten* samarbetade och medverkade alltså tre av sällskapets vetenskapliga nämnder: nämnden för historieforskning, litteraturvetenskapliga nämnden och traditionsvetenskapliga nämnden. Målsättningen för projektet var att över disciplingränserna (historia, litteraturvetenskap, traditionsvetenskap) undersöka dynamiken urbanitet och svenskhet i Finland under perioden 1880–2000 mot bakgrunden av den tidigare utvecklingen.

Med denna rent allmänna inringning av stadskultur och specialfokusering på vissa grupper, tematik och nutida processer för ögonen, inriktades forskningen på specialteman inom ramen för huvudrubriken, vilka valdes så att de i mån av möjlighet format en helhet.

Forskarna och deras teman

Forskningsprojektet har under tiden 1.1.2002-31.3.2005 haft följande anställda:

Thomas Westerbom 1.1.2002-31.3.2003 (15 mån.)

Trygve Söderling 1.3.2002-28.2.2005 (36 mån.)

Stefan Nygård 1.4.2002-31.3.2005 (36 mån.)

Arne Toftegaard Pedersen 1.4.2002-31.3.2005 (36 mån.)

Sanna Lillbroända-Annala 1.4.2002-31.3.2005 (36 mån.)

Katja Hellman 1.4.2002-31.3.2005 (36 mån.)

Maren Jonasson 1.8.2003-31.3.2005 (20 mån.)

Vid utarbetandet av forskningsplanen steg under preciseringskedet två specifika perioder fram som var värda att undersökas i ett tvärvetenskapligt perspektiv:

1. Tiden från 1880 till de första åren av Finlands självständighet. Detta är tiden för det moderna genombrottet i Finland, speciellt i landets urbana centrum Helsingfors, men även i övriga städer.
2. Tiden efter andra världskriget till 1970-talet. Återhämtningen efter kriget övergick snabbt i en mera internationellt utåtriktad period: strömningar på såväl populärkulturens områden som inom den politiska sfären gav avtryck i olika generationers förhållningssätt till tidens problem och konst.

Härtill kommer ett nutidsperspektiv. All forskning sker i ett nutidsperspektiv även då vi blickar mot gångna epoker. Vissa teman blir aktuella än andra. Likaväl återspeglar källmaterialet i samtliga vetenskaper det faktum att historien skapas och återskapas, ibland även rent konkret i det urbana rummet.

Vid en genomgång av den forskning som bedrivs och för vilken det finns planer på vidareutveckling har de tre nämndernas representanter funnit olika angelägna områden, vilka kan tänkas synkronisera ett övergripande projekt. Tillvägagångssättet har bestått i att söka forskare och forskningsämnen som kunde ha nytta av varandra inom ramen för några gemensamma teman och de ovan nämnda perioderna. Därvid stannade den arbetsgrupp (Bo Pettersson, Anna-Maria Åström och Lars-Folke Landgrén) som utformade projektplanen, för forskarkandidater med följande gemensamma teman: bl.a. problematiken kring decennier

och generationer, levnadslopp och livsöden, avantgardism och bevarande, radikalism och konservatism, individualism och gruppstillhörighet samt individuella och kollektiv världsbilder. Forskarnas anknytning till allmänna inriktningar inom respektive discipliner var följande:

Historievetenskaperna: Inom forskningsprogrammet *Svenskt i Finland – finskt i Sverige* arbetade två historiska 1700-talsprojekt vilka bägge utgjorde en plattform för samarbete och vidare forskning kring det urbana: *Staden och idéerna – Det urbana i sjuttonhundratalet och sjuttonhundratalet i nutiden* (Landgrén) samt *Delar i dialog. Integrativa och desintegrativa krafter och processer i Sverige och Finland 1720–1860* (Villstrand). Den urbanhistoriska forskningen är i dag mycket aktuell i Europa. Både på global, europeisk, nordisk och finländsk nivå har forskningsprojekt initierats kring detta tema. Olika begrepp och teorier har lanserats inom forskningen för att enkannerligen förklara urbana fenomen. Sådana är begreppet “socialt kapital” (Putnam) som förklarar varför vissa städer och områden utvecklas snabbare än andra t.ex. ekonomiskt, socialt och kulturellt, teorierna om “den representativa och borgerliga offentligheten” (Habermas, Sennet) för att syna idébildningen i det urbana samhället.

Det finns oerhört mycket utforskat inom forskningsämnet urbanitet och svenskhet. Inom den svenskspråkiga borgerliga urbana kulturen hör bland annat det finlandssvenska småborgerskapet till de icke undersökta forskningsämnena, likaså hela den svenskspråkiga arbetarklassen, också den ett urbant fenomen. Även den urbana familjen, kvinnan och barnet kan undersökas som historiska fenomen. En annan aktuell frågeställning gäller förhållandet mellan det urbana och det rurala: hur har de definierat varandra i Finland? Gränsen mellan det urbana och det rurala var ställvis otydlig ännu i början av 1900-talet, vid sekelskiftet 1900 vallades ännu kor i centrum av huvudstaden Helsingfors, vilket knappast skedde i Wien eller Paris. För historikerna finns sålunda många intressanta forskningsämnen som ansluter sig till 1800- och 1900-talens stadshistoriska utveckling (språk- och nationalitetsfrågans utveckling inklusive förfinskningen, lokalpolitiken, administrationen o.s.v.) och perspektiv på det finlandssvenska i fenomen som det finlandssvenska borgerskapet, medelklassen, familjen, föreningslivet och religiösa samfund.

Historievetenskaperna representerades i projektet av följande forskare: FM *Stefan Nygård*, vars doktorandstudier inriktas på antipositivism, bergsonism och Finland, på frågan hur riktningen påverkat kulturpersonligheter, filosofer, historiker, konstnärer, arkitekter m.fl. och odlats i bl.a. den urbana kosmopolitiskt inriktade Euterpe-gruppen, och PD *Susanne*

Fellman, som doktorerat på direktörskategorin inom näringslivet och i sina post doktoral studier ämnar fokusera på svenska släkter inom näringslivet – detta i pendang till en nyligen utkommen studie om tyska släkter inom vårt lands näringsliv. Emedan *Fellman* på grund av moderskapsledighet inte omedelbart kunde inleda sitt arbete, har FL, PM *Thomas Westerborn* i hennes ställe företrätt historievetskaperna under tiden 1.1.2002-31.3.2003 med forskning kring det urbana rummet i form av en avhandling om lantdagshusfrågan 1906–1912. Då *Fellman* sommaren 2003 meddelade att hon valde att preferera ett Finlands Akademi –projekt framom detta forskningsprojekt, valdes i stället FM *Maren Jonasson* representerande historievetskaperna till ny forskare. Hennes forskning behandlar de allmänna finska lantbruksmötena och i sin kommande licentiatavhandling behandlar hon temat under perioden före 1870. En viktig aspekt i *Jonassons* forskning är hur land och stad möts genom att dessa lantbruksmöten, som också var forum för politisk debatt, arrangerades i städerna.

Traditionsvetenskaperna: Ett viktigt drag i den urbana utvecklingen är det urbana i sig. Hur, när och på vilket sätt blir den urbana livsformen en självklarhet för i vårt fall den svenska befolkningen i Finland? Vilka urbana ideal stöder livsformen sig på, vilka lokala uttryck tar den (storstad – småstad – urbana drag på landsbygden)? Vilka kulturella drag förs fram, vilka konstellationer ingår stadsbefolkningen, vilka, framförallt populära, uttryck framkallar den?

I ett traditionsvetenskapligt perspektiv blir det av största vikt att ställa fokus dels på den urbana livsformen som sådan, d.v.s. de former av vardagsliv som olika grupper företett, dels de föreställningar om stadslivet som föreligger i olika stadstraditioner och urbana kulturyttringar. Den urbana mångkulturen innebär att enspråkiga lösningar på språkgruppers problem inte är självklara. I forskningen bör också beaktas stereotyper om svenskt respektive finskt, vilka har betydelse för umgänget mellan språkgrupperna.

Forskningens intresse riktar sig också på det individuella och kollektiva minnet företrätt i olika förhållningssätt till städernas egen historia, olika slag av kulturmöten och historiska avlagringar, populärkultur och särkulturer. Också den finlandssvenska varianten av moderniseringsprocessen är av intresse, likaså senmodernismen med dess fables för urbanitet och historia. Tänkbara tyngdpunktsområden var t.ex. den finlandssvenska småstaden, historiseringen i nuet, populärkulturen i städerna, borgerskapets kulturanthropologi, “etniska rum”, ungdom, trender och moden.

Till projektet värvades i detta sammanhang två yngre forskare, vilka nyligen hade slutfört sina magisteravhandlingar vid Åbo Akademi. *Katja Hellmans* avhandling kommer att kretsa kring

stadsgenerationer och deras syn på olika decennier. Här problematiseras bl.a. frågelistmaterial om 1950-talet ur den synvinkel hur man minns olika decennier beroende på sin ålder vid ifrågavarande tidpunkt. *Sanna Lillbroändas* pro gradu -avhandling behandlade “Neristan” i Karleby (Gamlakarleby). I den kommande doktorsavhandlingen utvidgas problematiken till att omfatta trähusstadsdelarna i Karleby, Jakobstad och Borgå som objekt för omsorg och debatt. Avhandlingen kretsar kring kulturarv, “gentrification” och bevarande.

Litteraturvetenskapen: Den finlandssvenska stadskulturen uppvisar särdrag som gör den speciellt intressant i litteraturen. Urbanitet innebär på finlandssvenska “någon slags mellanställning, en kompromiss, ett genomgångsrum” mellan landsbygd, småstad och (stor) stad. Staden och den kontinuerliga urbaniseringsprocess som ger upphov till den har också beskrivits ur ett imponerande antal synvinklar.

De litterära skildringarna av denna process kunde bäst beskrivas tvärvetenskapligt, i samband med historiografiska och traditionsvetenskapliga framställningar. Utan en bred beskrivning av den urbana finlandssvenskhetens utveckling kan man svårtigen förstå litterära rörelser såsom 1880-talets stadsskildringar (Ina Lange, Gerda von Mickwitz), finlandssvensk modernism (Edith Södergran, Gunnar Björling, Elmer Diktonius m. fl.) och 1960-talets arga unga män (Christer Kihlman, Henrik Tikkanen). Dessa och flera andra centrala brytningar i den svenska litteraturen i Finland har stått i intimt förhållande till den urbana utvecklingen.

Man kunde framhålla att den svenska litteraturen i Finland – med undantag av folklivsskildringar och centrallyrik – under ett drygt sekel starkt präglats av urbaniseringsprocessen (som visserligen redan började på 1800-talet och skildrats alltsedan dess). Denna har särdrag som är nationellt viktiga och internationellt intressanta. En tvärvetenskaplig belysning av dessa drag i litteraturen gagnar den finlandssvenska kulturen och dess synlighet.

Såsom litteraturvetare anknöts till projektet FM *Arne Toftegaard-Pedersen* och FM *Trygve Söderling*. Den förstnämndes avhandling, som framlades under projektets gång, i oktober 2002, behandlade tiden efter det moderna genombrottet i vår litteratur med ett flertal författare som exempel, och hans följande monografi kretsar kring temat “Staden, moderniteten och människan 1880–1920”. Söderlings licentiatavhandling om den litterära debatten under 1960-talet godkändes i maj 2003. Hans doktorsavhandling kretsar kring samma tema och bär arbetsnamnet “Känslans strukturomvandling. Finlandssvenska 1960-talsromaner”.

Gemensamt för de sju medverkande forskarna är att samtliga behandlat förhållanden och fenomen som både utgör delar i internationella kulturströmningar, samtidigt som de är fast förankrade i aktiviteter på det lokala planet, intellektuella, konstnärliga eller mera prosaiska som att leda företag eller försvara sin syn på sin stad. Av forskarna har sålunda Westerbom, Nygård och Jonasson representerat svenska litteratursällskapets historiska nämnd, Söderling och Toftegaard sällskapets litteraturvetenskapliga nämnd och Lillbroända och Hellman dess traditionsvetenskapliga nämnd.

Forskarutrymmen och arbetsformer

De sju forskarna har fungerat som ett forskarlag, och projektet har av Svenska litteratursällskapet tilldelats egna utrymmen vid Fredsgatan 13, även om de två etnologerna, samt senare historikern Maren Jonasson, arbetat i Åbo, vid Åbo Akademis etnologiska resp. historiska institutioner. Forskarlaget har letts av en ansvarig projektledare, docent Lars-Folke Landgrén, och uppföljningen har skett via en styrningsgrupp med sällskapets viceordförande, professor Fred Karlsson som ordförande. Övriga medlemmar i styrningsgruppen har varit prof. Anna-Maria Åström, professor Bo Pettersson, kanslichef Magnus Petersson, docent Lars-Folke Landgrén samt fr.o.m. hösten 2004 sällskapets forskningskoordinator, FD Christer Kuvaja. Projektets styrningsgrupp har samlats till möte fyra gånger: 21.3.2002, 14.11.2002, 17.12.2003 och 4.10.2004 samt ämnar hålla ett avslutande möte den 20.4.2005. Dessutom har styrningsgruppen ett antal gånger konfererat per e-post.

Projektmöten har ordnats ca en gång per månad (utom under sommaren), sammanlagt tjugo gånger åren 2002-2005: 24.1, 7.3, 25.4, 24.5, 19.9, 4.11 och 9.12.2002, 27.2, 10.4, 26.5, 22.9, 30.10 och 8.12.2003, 29.1, 19.3, 18.5, 22.9 och 3.11.2004 samt 13.1 och 22.3.2005. Mötesplats har varit projektlokalen vid Fredsgatan 13, förutom 19.9.2002, 29.1 och 3.11.2004 då mötena hölls i Åbo, på etnologiska institutionen, de två första i gamla Humanisticum, och det sistnämnda i Arken.

Projektbrev med aktuell information har projektledaren utskickat en gång i månaden, sammanlagt 36 stycken (även till uppföljningsgruppens medlemmar). I nummer 2/2002 av tidskriften *Källan* ingick även projektledarens presentation av forskningsprojektet och den 4 november samma år presenterade han även projektet muntligt i form av ett anförande för SLS:s personal.

Under det första arbetsåret 2002 behandlades vid projektmötena samtliga anställda forskares

forskningsplaner: den 25.4.2002 Thomas Westerboms och Arne Toftegaard Pedersens, den 24.5.2002 Stefan Nygårds och Trygve Söderlings samt den 19.9.2002 Katja Hellmans och Sanna Lillbroändas. Under år 2003 behandlades vid projektmötena forskningsplaner, dispositioner eller textavsnitt som de anställda forskarna skrivit: den 27.2 behandlades Susanna Fellmans forskningsplan, den 10.4 Thomas Westerboms text, den 26.5 Katja Hellmans text, den 22.9 Stefan Nygårds text, den 30.10 Arne Toftegaards text och slutligen den 8.12 Trygve Söderlings disposition och text. Under år 2004 har vid projektmötena behandlats forskningsplaner, dispositioner och textavsnitt som de anställda forskarna skrivit: den 29.1 Sanna Lillbroändas text och Maren Jonassons forskningsplan, disposition och text, den 19.3 Katja Hellmans text, den 18.5 Trygve Söderlings text och Arne Toftegaards text, den 22.9 Sanna Lillbroändas text och slutligen den 3.11 Katja Hellmans preciserade forskningsplan och text. Under den avslutande våren 2005 behandlades vid projektmötena en text av Stefan Nygård den 13.1 och vid det sista ordinarie projektmötet den 22.3.2005 ett textavsnitt av Maren Jonasson jämte hennes slutliga disposition för licentiatavhandlingen samt en text av Arne Toftegaard. I slutet av varje år har alla projektmedlemmar även inlämnat skriftliga rapporter om den forskning de utfört under året. Likaså skall varje anställd forskare senast den 31.3.2005 prestera en slutrapport, som även skall presenteras för styrningsgruppen vid dess möte i april.

En annan arbetsform som forskningsprojektet utnyttjat har varit tvärvetenskapliga seminarier som arrangerats kring vissa aktuella teman. Härvid har den ansvarige projektledaren åtagit sig arrangörsrollen. Den 3 oktober 2002 anordnade projektet i SLS stora sal ett eftermiddagsseminarium kring rubriken "Urbana rum", med dr Massimo Ciaravolo (Florens), dr Beate Binder (Berlin), dr Pia Maria Ahlbäck (Åbo) och FL Thomas Westerbom som föredragshållare. I seminariet deltog drygt 30 deltagare.

Den 11 september 2003 anordnade projektet på Helsingfors universitets Renvall-institut sitt andra eftermiddagsseminarium, nu kring rubriken "Att berätta staden", med docent Magnus Mörck (Göteborg), FM Eva Johansson (Åbo) samt projektmedlemmarna Katja Hellman och Sanna Lillbroända som föredragshållare. Som kommentator fungerade professor Anna-Maria Åström och som ordförande projektledaren Lars-Folke Landgrén. I seminariet deltog ca 25 deltagare. Meningen är att en del av anförandena, liksom även anförandena från 2002 års seminarium "Urbana rum" skall publiceras i tidskriften *Laboratorium för Folk och Kultur* år 2004.

Projektets sista eftermiddagsseminarium kring temat "Stadens språk" gick av stapeln den

21 januari 2005 i Svenska litteratursällskapets stora sal vid Riddaregatan 5 i Helsingfors med följande föredragshållare: FM Sofia Öhman, FM Mona Forsskåhl, FM Peter Stadius, projektmedlemmarna Arne Toftegaard, Trygve Söderling och Maren Jonasson samt projektledaren Lars-Folke Landgrén. I seminariet, som efterföljdes av en kvällssupé på restaurant Safka i Kronohagen, deltog ca 35 personer. Avsikten är att senare publicera de bearbetade seminarieinläggen i *Källan*.

Resultat

Projektet nådde redan under sitt första år resultat, i det Arne Toftegaard Pedersen den 11.10.2002 vid Åbo Akademi disputerade för doktorsgraden med avhandlingen *Det marginaliserade genombudet. Tre moderna svensksprogede romaner fra 1880ernes Finland*. I fortsättningen har han utvidgat perspektivet och forskat kring ämnet "Staden, moderniteten och människan" om det moderna genombrottet i Finland 1880–1920. Manuskriptet till denna undersökning, som avses utkomma i SLS:s skriftserie, torde bli färdigt hösten 2005.

Projektet nådde också under år 2003 nya delresultat. Thomas Westerbom färdigställde under året manuskriptet till sin doktorsavhandling i historia *Folkets suveränitet förstenad – Finlands lantdags byggnadsfråga som politiskt problem, med särskild fokusering på perioden 1906-1912* och inlämnade detsamma till humanistiska fakulteten för bedömning i oktober, varefter två förhandsgranskare utsågs. Trygve Söderlings licentiatavhandling i nordisk litteratur *Dragigt på berget Parnassos – sak, person och fält i finlandssvensk litteraturdebatt* godkändes i maj 2003 och Katja Hellman inlämnade i november till Åbo Akademi sin licentiatavhandling i etnologi *Minnenas landskap*. I juni 2003 utgav dessutom Stefan Nygård boken *Villinge – villasamhälle i skärgården* vilken ingick som n:o 16 i Helsingfors stadsmuseums skriftserie *Memoria*. I nr 4/2003 av *Historisk Tidskrift för Finland* ingick därtill att en vetenskaplig artikel av Nygård under rubriken *Det skapande livets oberäkneliga insats. Bergson, Finland och 1910-talets antipositivism*, vilken direkt ansluter sig till hans forskningsämne inom projektet.

Också under år 2004 uppnådde projektet nya resultat. Thomas Westerbom disputerade den 4 december 2004 med en avhandling i historia *Folkets suveränitet förstenad – Finlands lantdags byggnadsfråga som politiskt problem, med särskild fokusering på perioden 1906-1912*. Avhandlingen tilldelades vitsordet magna cum laude approbatur. Under året avlade även Katja Hellman filosofie licentiatexamen i nordisk etnologi vid Åbo Akademi.

Ett sammandrag av forskningsprojektets resultat ger vid handen att två av forskarna har disputerat (Arne Toftegaard, Thomas Westerholm) och två har avlagt sin licentiatexamen (Trygve Söderling, Katja Hellman) under projektets gång. De båda sistnämnda avser att disputera inom de närmaste åren. Också de övriga forskarna har kommit en god bit på väg i sin forskning: Stefan Nygård har färdigställt flera kapitel av sin doktorsavhandling, detsamma gäller Sanna Lillbroända-Annala. Maren Jonasson har likaså kommit långt i arbetet på sin licentiatavhandling. Av forskarna har åtminstone Nygård, Hellman och Lillbroända säkerställt sin forskarfinansiering för en tid framåt.

4.4.2005, Lars-Folke Landgrén